

Dr hab. Jerzy Mizgalski prof. UJD

Warszawa dn. 20 II 2020 r.

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Częstochowie

Wydział Nauk Społecznych

Adres do korespondencji

02-777 Warszawa

Ul. St. Kulczyńskiego 9 m. 75

e-mail mizgalski@interia.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Marianny Zięby pt.: *Wpływ funduszy unijnych na politykę rozwoju regionalnego samorządu województwa śląskiego*

Praca ma charakter politologiczno – historyczny, odnosi się bowiem do procesów przemian administracyjnych i politycznych w regionie oraz celowości i efektywności wykorzystania funduszy unijnych w procesie modernizacji i rozwoju regionu. Autorka w oparciu o akty legislacyjne, dokumenty statystyczne oraz stosowaną logistykę działań administracyjnych zwróciła uwagę na udział samorządu województwa śląskiego w wykorzystaniu funduszy unijnych realizowanych w ramach programów przedakcesyjnych oraz pierwszej (2004 – 2006) i drugiej perspektywy finansowej (2007 – 2013). Wyartykułowanie przez Autorkę różnic pomiędzy podregionami województwa śląskiego wskazało na złożoność problemów społecznych i ekonomicznych w tym województwie.

Polityka regionalna stanowiła jeden z kluczowych aspektów strategii rozwoju Unii jako jednolitego tworu gospodarczego. W kwestiach ekonomicznych polityka regionalna dotyka przeważnie aspektów kondycji gospodarczej danego regionu. W europejskiej przestrzeni społecznej i gospodarczej dostrzec można wyraźnie znaczne zróżnicowanie w rozwoju poszczególnych regionów: jedne przodują w większości wskaźników ekonomicznych, inne natomiast bardziej odstają w rozwoju gospodarczym i potrzebują pomocy z zewnątrz. Polityka rozwoju regionalnego prowadzona przez Unię Europejską budzi wiele emocji i zastrzeżeń, dotyczy to szczególnie dystrybucji środków finansowych płynących do różnych regionów. Patrząc przez pryzmat unijnej ekspansji ekonomicznej w owej polityce brano szczególnie pod uwagę rozwój jej peryferyjnych obszarów. Z punktu widzenia administracji centralnej państw europejskich celem polityki regionalnej było i jest zmniejszenie zróżnicowania pomiędzy

poszczególnymi regionami i takie stymulowanie ich rozwoju, by stwarzać warunki do zrównoważenia uwarunkowań życia społecznego na terytorium całego państwa .

Determinantami prowadzonej polityki regionalnej są między innymi uwarunkowania: ekonomiczne, polityczne i społeczne. Mogą one sprzyjać harmonijnemu rozwojowi lub potęgować zagrożenia spowodowane narastaniem konfliktów społecznych na tle złych warunków życia społeczności lokalnej. Nie bez znaczenia na jakość realizowanej polityki w określonym regionie ma przygotowanie merytoryczne i styl pracy lokalnych polityków i pracowników samorządu terytorialnego. Ich postawy i działania wpływają na podejmowane decyzje, stosowane metody rozwiązywania spornych problemów, które najczęściej rodzą się wobec sprzecznych celów i interesów różnych grup społecznych. Znaczący wpływ na realizację polityki regionalnej, zarówno na płaszczyźnie lokalnej, jak i rządowej, również posiada świadomość regionalna ludności. Stosunek społeczności lokalnej do podejmowanych zadań ułatwia bądź utrudnia realizację nakreślonych celów. Procesy modernizacyjne stwarzać mogą zagrożenia dla stosowanych tradycyjnych technologii produkcji czy nawet kultywowanych przez pokolenia zawodów. Istotnym determinantem wpływającym na kształtowanie owej świadomości jest stosunek jednostki lub/i jednostek wobec przynależności do określonego regionu.

Postrzeganie regionalizmu jako swoistego rodzaju sferę świadomości danej społeczności przy uwypukleniu cech przestrzenno-społecznych i cywilizacyjno-kultowych daje podstawę do wyodrębnienia kilku jego odmian: osadniczego (wiejskiego, miejskiego), gminnego, prowincjonalnego, metropolitarne, dzielnicowego, krajowego, kontynentalnego czy też transkontynentalnego. W każdej odmianie oraz na każdym etapie rozwoju świadomości regionalnej tworzone są więzi społeczne. Owe więzi budują coraz szerzej zintegrowane kręgi ludności, przeistaczają się w coraz bardziej zaawansowane struktury regionalne, poczynając od regionalizmu osadniczego, kończąc na regionalizmie transkontynentalnym. Można postawić hipotezę, że im bardziej zaawansowany jest poziom świadomości regionalnej, tym łatwiej jest wdrażać różnorodne cele polityki regionalnej.

Planując oraz realizując cele polityki regionalnej należy zwrócić uwagę na stopień percepcji własnej (czyli nic innego jak stopień świadomości regionalnej) danej społeczności lokalnej. Świadomość ta ma istotny wpływ na rozwój kultury danego regionu, a co za tym idzie wpływa na mentalność ludzi, tolerancję w stosunku do wdrażanych zmian, jak również aktywność społeczną i ekonomiczną. Innymi słowy, możliwa jest ekspansywna polityka

regionalna dzięki wysokiemu stopniowi świadomości regionalnej społeczności, przejawiającej się zaś w dużej aktywności społecznej oraz gospodarczej.

Polityka regionalna w pewnym sensie jest narzędziem regionalizmu. Przybiera ona formę celowej ingerencji państwa w życie poszczególnych regionów. Ingerencja ta przejawia się w wspomaganiu procesów restrukturyzacyjnych, koordynacji pracy poszczególnych jednostek administracyjnych w obrębie regionu. Dostrzegana jest poprzez podejmowane działania w zakresie ochrony zabytków regionu, wspieraniu rozbudowy i modernizacji funkcjonowania lokalnych środków komunikacji (radio, telewizja, prasa), itd. Rozwój polityki regionalnej w Europie jest wyrazem dojrzałej demokracji, w której obywatele w świadomy, nieprzymuszony sposób dzięki bezpośrednim wyborom wpływają na rozwój gospodarczo – społeczny swojego regionu. Polityka ta stała się jednym z priorytetów Unii Europejskiej.

Obok wyartykułowanych we wstępie recenzowanej pracy celów można stwierdzić, że zamierzonym zasadniczym celem Autorki było wskazanie mocnych i słabych stron wykorzystania szans jakie stwarzały fundusze unijne do rozwoju regionu śląskiego. Recenzowana dysertacja składa się z pięciu rozdziałów.

Rozdział pierwszym Autorka omówiła proces kształtowania się koncepcji politycznej samorządu terytorialnego w Polsce Odrodzonej z uwzględnieniem regionu śląskiego. Odniosła się do odbudowy w pełni demokratycznych zasad funkcjonowania samorządu terytorialnego w III Rzeczypospolitej. Zwróciła uwagę na filary owych demokratycznych przemian. Przyjęła, że są nimi akty legislacyjne dotyczące sposobu wyboru i odwoływania władz samorządowych, wypracowywania decyzji o podejmowaniu określonych zadań oraz form działania i odpowiedzialności za realizację powierzonych zadań. Obraz mozaiki politycznej na Śląsku nakreślony został przez zaprezentowanie w poszczególnych kadencjach politycznej reprezentacji Zarządu Województwa Śląskiego oraz Sejmiku Województwa Śląskiego.

Rozdział drugi zatytułowany *Polityka regionalna Województwa Śląskiego* jest kontynuacją podjętego w pierwszym rozdziale omawiania procesu kształtowania i przemian administracyjnych na obszarze terytorium współczesnego Województwa Śląskiego. Pojęcia regionu oraz polityki regionalnej są różnie definiowane w literaturze przedmiotu. Autorka zwróciła uwagę na kilka deskryptywnych definicji owych pojęć. Szkoda jednak, że nie wyartykułowała konkretnego określenia pojęcia regionu i polityki regionalnej, którym posłużyła się dla potrzeb swojej dysertacji i zrealizowania zakładanych w niej celów badawczych. Wartość historyczną dysertacji podkreśla między innym fakt, na który zwróciła

uwagę Autorka, że utworzone w 2005 roku Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: „(...) w 2007 roku zweryfikowało dokumenty programowe administracji publicznej szczebla centralnego przyjmowane przez Radę Ministrów w okresie od połowy 1989 roku do końca 2006 roku. Rezultaty weryfikacji były następujące: Rada Ministrów przyjęła 406 strategii i dokumentów programowych o charakterze strategicznym. Z 286 dokumentów, 146 straciło aktualność ze względu na upływ czasu, a 140 straciło swoją przydatność”. W rozdziale trzecim i czwartym Autorka zwróciła uwagę na dynamikę zachodzących procesów przemian stosowanych w unijnych aktach prawnych, których celem było udzielenie pomocy w okresie przedakcesyjnym wstąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego w latach 2004 – 2006. Przywołane w dysertacji dokumenty oraz omówiona pragmatyka przyznawania, zarządzania, rozliczania beneficjentów uruchamianych funduszy unijnych, umożliwiło Autorce przybliżenie zachodzących zmian: a) uwarunkowań legislacyjnych w odniesieniu do sposobów wykorzystania owych funduszy, b) strukturalnych oraz organizacyjnych zasady rozdysponowywania owych środków, c) sprawowania audytu. Za interesujące należy uznać zamieszczone w dysertacji zestawienia statystyczne wskaźników realizacji przyznanych środków finansowych. Czytelnik niezwiązany z praktyką funkcjonowania administracji samorządowej i/lub państwowej jest zaskoczony narastającą wokół owych funduszy „machiną biurokratyczną”. Szkoda, że Autorka nie dokonała w tej części pracy krytycznej oceny zasadności funkcjonowania owej „machiny”. W podsumowaniu realizacji *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego w województwie śląskim* warto byłoby odpowiedzieć na pytania: 1) w jakim stopniu uruchomione środki unijne przyczyniły się do podniesienia jakości życia społeczności żyjącej w tym regionie, 2) czy „inicjatywy” lokalnych działaczy w sprawie wyboru zadań były efektem nacisku: lokalnych grup lobbystycznych, realizacji celów i interesów partii lub/i ugrupowań politycznych, ogólnospołecznych potrzeb środowisk lokalnych. Odpowiedź na owe i szereg innych jeszcze pytań umożliwiłaby Autorce zaprezentowanie bardziej szerszej oceny *wpływu funduszy unijnych na politykę rozwoju regionalnego samorządu województwa śląskiego*.

Narracja przyjęta przez Autorkę dysertacji posiada istotną wartość historyczną, zwraca bowiem uwagę na dokumenty aktów normatywnych, które regulowały proces wyboru zadań, efekty wdrażania, system zarządzania środkami oraz audyt realizacji owych zadań. Zaprezentowany w dysertacji materiał faktograficzny służyć może jako punkt wyjścia do bardziej pogłębionych badań społecznych związanych z procesami przemian w regionie śląskim. Za próbę przeprowadzenia takich badań uznać można rozdział piąty omawianej

dysertacji. Wprawdzie podobnie jak i całość dysertacji opiera się on na omówieniu podstawowych dokumentów programowych to jednak zwraca uwagę na rolę wykorzystania środków unijnych w realizacji strategii rozwoju regionu śląskiego.

Wartość dysertacji wzbogacona została zamieszczonymi w niej mapami, wykresami, tabelami zawierającymi dane statystyczne oraz prezentacją wyników badań własnych.

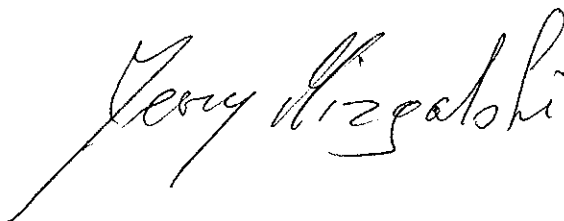
Do pozytywnych walorów pracy należy zaliczyć poprawność wprowadzonej do treści pracy terminologii oraz komunikatywność treści, poprawność języka w jakim została napisana dysertacja. Od strony merytorycznej Autorka trafnie sformułowała cele i hipotezy badawcze, które zweryfikowała w toku analizy.

Uwagi szczegółowe:

W tytule tabeli nr 1 na stronie 36 *Ilość radnych z poszczególnych ugrupowań politycznych*, brak jest określenia w skali kraju czy regionu.

- s. 38 zdanie: *Województwo śląskie graniczy z województwem opolskim, łódzkim, świętokrzyskim i małopolskim, ze Słowacją i Republiką Czeską*. Jest powtórzeniem ze strony 37.

Zgłoszone wyżej uwagi nie podważają ogólnie pozytywnej oceny rozprawy. Stwierdzam, że recenzowana dysertacja mgr Marianny Zięby na temat *Wpływ funduszy unijnych na politykę rozwoju regionalnego samorządu województwa śląskiego* może być podstawą dopuszczenia jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. Jerzy Mizgalski prof. UJD w Częstochowie